

omgrenst, is het eigenlijk jammer dat ze niet meer nadruk legt op de populistische discussies over de integratie van islamitische migranten. Het boek zou nog meer aan gewicht hebben kunnen winnen met een toevoeging van een hoofdstuk over de ontwikkelingen van deze populistische debatten in beide landen.

Ten slotte is Elisabeth Musch door middel van uitgebreide analyses van het bronnenmateriaal erin geslaagd haar vragen op plausibele wijze te beantwoorden. Haar proefschrift levert een relevante bijdrage aan het vergelijkend onderzoek naar migratie- en integratiebeleid in Nederland en Duitsland. De auteur heeft met dit boek overtuigend werk verricht.

Françoise E. Baggeler
Instituut voor Geschiedenis
Universiteit Leiden

Frederik Buylaert, *Eeuwen van ambitie. De adel in laatmiddeleeuws Vlaanderen* (Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2010). Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, nieuwe reeks 21, 338 p.

ISBN 978-90-6569-075-3.

Het boek van Frederik Buylaert past in een hausse aan regionale studies over laatmiddeleeuwse edellieden. Vrijwel gelijktijdig verscheen immers ook de handelseditie van Arie van Steensels proefschrift over de laatmiddeleeuwse Zeeuwse adel¹ en nog in datzelfde jaar bood Mario Damen al een voorsmaakje van zijn te verwachten boek over de Brabantse adel.² Alle zijn ze in meerdere of mindere mate schatplichtig aan Antheun Janses studie naar de Hollandse ridderschap, die hij al in 2001 publiceerde.³ Daarmee komen de contouren van een adellijk groepsportret in de vijftiende-eeuwse Nederlanden in zicht.

Van de genoemde auteurs is Frederik Buylaert beslist de meest polemische. In vaak scherpe bewoordingen verwijst hij eerder onderzoek over de Vlaamse adel 'naar de prullenmand van de historicus' (bijv. p. 298). Uitvoerig bronnen- en literatuuronderzoek leerde hem dat de Vlaamse adel, anders dan eerder gedacht, een bijzonder dynamische groep was. Individuele edellieden speelden in op de zich voortdurend wijzigende omstandigheden. Net zoals elders steunde het aanzien van Vlaamse edellieden in de eerste plaats op hun heerlijk grondbezit en dus op hun vermogen recht te spreken. Adellijk was bovenal wie als dusdanig werd erkend. Heren cultiveerden hun standsbewustzijn door het verleden van hun voorvaderen op tal van manieren te laten verbeelden. Daar stond tegenover dat Vlaamse edellieden een goed oog hadden voor de kansen die een open huwelijkspolitiek hen bood. Ook de telgen van rijke stedelin-

1. Arie van Steensel, *Edelen in Zeeland. Macht, rijkdom en status in een laatmiddeleeuwse samenleving* (Hilversum 2010), 492 blz.

2. Mario Damen, 'Heren met banieren. De baanrotsen van Brabant in de vijftiende eeuw', in: Mario Damen en Louis Sicking (eds.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650. Liber alumnorum Wim Blockmans* (Hilversum 2010), 139-158.

3. Antheun Janse, *Ridderschap in Holland. Portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Hilversum 2001), 514 blz.

gen kwamen in aanmerking als huwelijkspartners. Mede daarom en omdat edellieden lang niet alleen van dalende pachtinkomsten afhankelijk waren, doorstonden zij de demografische en economische crisis van de veertiende eeuw behoorlijk. Zij dreven immers ook handel, verwierven privileges voor hun heerlijkheden en tekenden in op de door de stedelijke overheden uitgeschreven leningen. Dat edellieden de Bourgondische hertogen als baljuws dienden of naar hun hoven trokken, paste dus in een veel breder patroon. Daarmee boden de vorsten edellieden kansen, maar de samenstelling van de groep beïnvloedden ze nauwelijks. Wanneer geslachten in patrilineaire lijn uitstierven, dienden andere zich aan. Die nieuwkomers hadden inderdaad opvallend vaak een stedelijke achtergrond. Geleidelijk versmolt de Vlaamse adel bijna geheel met de patricische stedelijke elites.

Met deze bevindingen zet Frederik Buylaert inderdaad een heel nieuw beeld van de Vlaamse adel neer. Van oudsher beklemtonen historici immers dat het graafschap in de late middeleeuwen het meest verstedelijkte gewest in de Nederlanden was. Gentenaren, Bruggelingen en Ieperlingen hielden vooral hun eigenbelang voor ogen en gingen het ontstaan van de plattelandsnijverheid tegen. Buitenpoorters van deze steden onttrokken zich aan de heerlijke rechtsmacht. Hun magistraatsleden, aangevuld met die van het Brugse Vrije domineerden als Leden van Vlaanderen de statenvergaderingen. In dat plaatje was voor de adel nauwelijks een plaats weggelegd.

Die oudere visie blijkt na lezing van Frederik Buylaerts studie dus volkomen onterecht. De auteur heeft tal van bronnen geanalyseerd en geen relevant artikel is aan zijn aandacht ontsnapt. Elders publiceerde hij de gegevens die de grondstof voor zijn betoog vormen.⁴ In dit boek heeft hij, in een met jargon doorspekt betoog verslag gedaan van zijn bevindingen. Zijn stellingen heeft hij geadstrueerd met vele cijfers, grafieken, schemata en een keur aan casestudy's. De enorme hoeveelheid werk die hierin moet zijn gaan zitten, dwingt groot respect af. Tevens is de lezer meteen geneigd Frederik Buylaert te geloven. Dit is onmiskenbaar een belangrijk boek.

Tegelijkertijd maakt Buylaerts grote stelligheid hem ook kwetsbaar. Sommige begrippen werkt hij immers nauwelijks uit. Tal van edellieden plakt hij bijvoorbeeld het etiket 'hoog' op. Maar wat iemand precies tot een 'hoge edelman' maakte, komen we niet te weten. Duidelijk wordt slechts dat deze groep van 'hoge edellieden' verschilde van de bovengewestelijke toparistocraten die voortdurend in de onmiddellijke omgeving van de vorst vertoefden. Die laatste groep, waarvan een aantal leden ook Vlaamse burchten en heerlijkheden bezat, komt er op Lodewijk van Gruuthuse na in dit boek een beetje bekaaid vanaf. Ook is niet duidelijk wat de auteur precies onder 'staatsvorming' verstaat. Zijn argument als zouden edellieden onder de Bourgondische hertogen niet vaker dan tevoren baljuwfuncties hebben vervuld of in de vorstelijke instellingen als de Raad van Vlaanderen of de Rekenkamers hebben gezeteld, klinkt overtuigend. Maar het gaat hier goeddeels om instellingen die ook al voor de komst van de Bourgondische hertogen bestonden. Bovendien hield 'staatsvorming' mijns inziens meer in. Een onderscheidend kenmerk van de Bourgondische hertogen was bijvoorbeeld de weelderige hofhouding die zij er op na hielden. Maar hoeveel

4. Frederik Buylaert e.a. (eds.), 'De adel ingelijst. Adelslijsten voor het graafschap Vlaanderen in de veertiende en vijftiende eeuw', in: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 173 (2007) 47-187 en Frederik Buylaert, *Repertorium van de Vlaamse adel (ca. 1350-ca. 1500)* (Gent 2011) 867 blz.

Vlamingen daar actief waren, welke patronen er zichtbaar werden, vermeldt Frederik Buylaert niet.

Ook de periodisering en de geografische afbakening is minder strak doorgevoerd dan de auteur op het eerste gezicht doet voorkomen. In de praktijk heeft Buylaert vooral, naast de vier Bourgondische hertogen, de regeerperiodes van Lodewijk van Male en Maximiliaan van Oostenrijk bestudeerd. Die ruime keuze, van omstreeks 1350 tot circa 1500, verdient lof. Zowel tijdens het midden van de veertiende als aan het eind van de vijftiende eeuw maakte het graafschap immers diepe politieke crisissen door. Maar welke gevolgen de burgeroorlogen die toen woedden voor de Vlaamse adel hadden, komt de lezer van dit boek helaas niet te weten. Misschien bleven ze heel beperkt of valt het nauwelijks na te gaan? Verder omschrijft Buylaert zijn onderzoeksgebied als Dietsstalig Vlaanderen. Maar in de praktijk blijkt het meer dan eens teruggebracht tot de tegenwoordige Belgische provincies Oost- en West-Vlaanderen, met weglating van Zeeuws-Vlaanderen en het westelijk deel van het Franse Département du Nord.

Dit zijn punten van kritiek; recensenten hebben immers altijd wat te wensen. Maar zij doen niets af aan de overheersende lof. Met zijn studie heeft Frederik Buylaert een nieuwe standaard gezet voor het adelsonderzoek in de laatmiddeleeuwse Nederlanden. Eenieder die daar belangstelling voor heeft, zal nog vaak naar dit boek teruggrijpen.

Hans Cools

Katholieke Universiteit Leuven

Johanna Kantola, *Gender and the European Union* (Basingstoke/Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010) 288 p. ISBN 978-0-230-54233-4.

Mainstream literatuur over de geschiedenis van de Europese Unie (EU) wordt doorgaans niet gekoppeld aan een analyse van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Het is dan ook niet ongewoon dat onderzoekers zich afvragen ‘wat heeft gender te maken met de EU?’ als het onderwerp naar voren wordt gebracht. Desalniettemin heeft de EU al van het prille begin de macht gehad om de genderrelaties vorm te geven in Europa. Dit verhaal start in 1957 bij de ondertekening van het Verdrag van Rome, toen gendergelijkheid bijna per ongeluk in het stichtingsverdrag van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) werd opgenomen om via gelijke verloning voor vrouwen en mannen oneerlijke concurrentie en verstoringen van de Europese vrije markt te voorkomen. Sinds haar oprichting heeft er een interessante evolutie plaatsgevonden op het gebied van het Europese beleid rond de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Het principe van ‘gelijk loon voor gelijk werk’ zou al gauw uitbreiden tot een bredere benadering van gelijke rechten gerelateerd aan werk. Vandaag treedt gendergelijkheid bovendien via niet-bindende richtlijnen ook steeds meer binnen in nieuwe(re) Europese beleidsdomeinen, zoals familiebeleid, huiselijk geweld en politieke vertegenwoordiging.

De rijke geschiedenis en het groeiende belang van gender in alle soorten Europese beleidsdomeinen is uitgemond in een rijkdom aan onderzoek dat zich bezighoudt met de complexe manieren waarop de EU en gender interageren. Dit boek brengt al dit werk samen in een toegankelijke tekst. De auteur start met een overzicht van de bestaande genderongelijkheden in Europa en met een evaluatie van de genderregimes